

О. І. ЯНКОВИЧ

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

**РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В
ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.**

У статті здійснено ретроспективний аналіз розвитку технологій, спрямованих на формування творчої особистості, у педагогічній теорії та практиці України другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Визначено позитивні ідеї минулого та перспективи їх використання на сучасному етапі. Проаналізовано досвід Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка з реалізації технологій, спрямованих на розвиток творчих якостей майбутніх учителів.

Ключові слова: творчість, креативність, творча діяльність, технологія формування творчої особистості.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Творчі якості індивіда розпочали формуватися ще у первісному суспільстві, що було зумовлено низкою потреб: фізіологічних, безпеки життєдіяльності, спілкування, визнання, самореалізації тощо. Нестандартна поведінка і особливі здібності забезпечували здатність добувати їжу, будувати житло, захиститися від ворогів, досягати прихильності людей, реалізувати прагнення власної значущості та задовольняти інстинкт продовження роду. Із виникненням шкіл та зародженням педагогічної думки потреба у розвитку креативних якостей учнів постійно посилювалася.

Формування творчої особистості є однією із тих проблем педагогічної теорії та практики, на необхідності вирішення якої особливо акцентувалася увага у періоди реформування суспільно-економічного життя, змін у культурно-освітній галузі. Зазвичай перетворювальні процеси у державі спричиняють посилений інтерес до питань творчості, адже реформи розробляються і проводяться людьми із нестандартним мисленням, які можуть генерувати новітні ідеї та втілювати в життя нешаблонні проекти. Саме такий період гострої необхідності у змінах переживає нині Українська держава, соціальним замовленням якої у закладах освіти є особистість, здатна як до продукування, так і до реалізації унікальних задумів.

Потреба у творчих людях у суспільстві зумовлює необхідність опанування технологіями формування творчої особистості. Щоправда, в останнє десятиріччя звичний термін «творчість» все частіше замінюють терміном, який став модним, – «креативність». Наявність тотожних термінів є однією із причин того, що створено декілька технологій, мета яких полягає у вихованні творчої людини: «технологія розвитку (формування) творчої особистості», «технологія розвитку креативної особистості», «технологія розв'язання винахідницьких завдань», «технологія формування творчого мислення майбутнього вчителя» тощо. Але й ними не вичерпується перелік способів розвитку творчих якостей, оскільки ще до поширення терміну «освітня (педагогічна) технологія» розроблялися теорія та методики формування творчого потенціалу особистості. Проте, як показує аналіз освітянських періодичних видань, результатів опитувань працівників навчальних закладів різного типу, педагоги неповною мірою обізнані із технологіями, спрямованими на розвиток творчих якостей. Формування креативності часто здійснюється інтуїтивно у процесі реалізації суміжних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання формування творчих та креативних якостей стали предметом численних наукових досліджень. Методологічну основу для вивчення проблем творчості було закладено у працях класиків педагогіки С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського тощо. Особливості творчості українського народу ґрунтовно висвітлено видатним

педагогом Г. Ващенком. Українці, на думку педагога, відрізняються від представників інших народів природною спостережливістю та прагненням до деталізації: «Ця риса зв'язана, з одного боку, з темпераментом українця, повільним і вразливим, а з другого – з умовами сільського життя. Український селянин помічає в природі найнепомітніші явища і досить вірно може передбачити зміни в природі. Це відбулося, між іншим, і на українському фольклорі... В творчості художній спостережливість українця виявилась особливо яскраво...» [4, с. 449].

Обґрунтуванню теоретичних основ творчості та креативності, зокрема визначенню понятійно-категоріального апарату, присвячені дослідження А. Лук, В. Моляко, П. Нечаєва, Н. Петровича, Я. Пономарева, С. Сисоевої [10] тощо. Науковці нараховують понад тридцять якостей, якими має володіти творча особистість: адекватна Я-концепція, творчий інтерес, допитливість, сміливість, ініціативність, впевненість у своїх силах та здібностях, фантазія, повага інших, емпатійність у відношенні до людей, цілеспрямованість, працелюбність, почуття гумору, спостережливість тощо [10, с. 16–20]. Є суто творчі якості, тобто креативні, і є ще додаткові якості, які можуть бути і у нетворчої особистості. Проте ці додаткові якості підсилюють ефективність творчої діяльності. Таким чином, творча особистість має поєднувати *креативні (власне творчі)* та додаткові якості, які активізують креативні.

С. Сисоева у своїх працях використовує термін «творчіскість», що є синонімом креативності. Вона зазначає, що «у психологію термін «креативність» був введений в 60-х рр. ХХ ст. і означав здібності швидко і нестандартно вирішувати інтелектуальні (навчальні) задачі» [10, с. 20]. Творчіскість – є здатність знаходити нові вирішення проблеми чи нові засоби вираження, привнесення в життя чогось нового для індивіда.

Особливості педагогічної творчої діяльності розкриті у працях І. Зязюна, Н. Кічук [5], Л. Лузіної тощо. Технологічним проблемам закладів освіти присвячені роботи О. Євдокимова, А. Нісімчука, І. Смолюка, І. Прокопенка тощо.

Технології формування творчої (креативної) особистості висвітлені у посібниках І. Дичківської [3], О. Пехоти [7], Г. Селевка, Л. Шелестової [13] та інших. Проте вченими недостатньо уваги приділено історичним аспектам розвитку творчих якостей, у той час як в історичному досвіді існують цінні ідеї для використання в сучасних умовах.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у ретроспективному аналізі генезису технологій формування творчої (креативної) особистості та виявленні перспектив використання досвіду на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У кінці 50-х рр. ХХ ст. у педагогічній теорії та практиці України було започатковано технологічний підхід, що було зумовлено суттєвими змінами у суспільно-політичному та культурному житті країни («хрущовська відлига»). У педагогічній науці України розпочато дослідження *програмованого навчання*, яке вважається основою освітніх технологій; створено передумови для інформатизації освіти. Проте сам термін «освітня (педагогічна) технологія» не був поширений, адже вважався буржуазною новацією, створеною зарубіжними вченими. У педагогічній теорії та практиці України він з'явився 1963 року, проте зазвичай використовувалися поняття «метод», «методика», синонімічні до «технологій». Саме їх найчастіше застосовували щодо способів розвитку креативних якостей. Термін «технологія творчості» у 60-х рр. використовували російський письменник-винахідник Г. Альтшуллер [1], український педагог В. Сухомлинський [11].

Класик української педагогіки В. Сухомлинський ще задовго до загального використання технологічного підходу виокремив в «освітній технології» своєрідний технологічний спектр, запропонувавши «технологію педагогічної праці», «технологію педагогічної творчості». Цими термінами він скористався у циклі бесід із молодим директором школи [11].

«Учитель готується до хорошого уроку все життя.., – переконаний український педагог. – Така духовна і філософська основа нашої професії і *технології нашої праці*

(виділено автором): щоб відкрити перед учнями іскорку знань, учителям треба увібрати море світла, ні на хвилину не відходячи від променів вічно сяючого сонця знань, людської мудрості...» [11, с. 465]. «У кожного вчителя є своя творча лабораторія, вона рік у рік збагачується – це дуже важливий бік педагогічної культури. Мова йде про *технологію педагогічної праці*» [11, с. 454]. «Однією з найбільш тонких і ювелірно чистих справ у *технології педагогічної творчості* (виділено автором) є створення в духовному житті кожної дитини і шкільного колективу гармонії радощів» [11, с. 553].

Окрім суттєвого внеску до генезису технологічного підходу, В. Сухомлинський зробив вагомий внесок до вирішення проблеми розвитку творчих якостей школярів та педагогів. Він зазначав, що навчання не повинно зводитися до безперервного нагромадження знань, до тренування пам'яті, до зубріння, яке отупляє, одурманює і нічого не дає, крім шкоди для здоров'я і для розумового розвитку дитини... [4, с. 504]. У дітей повинно бути багате інтелектуальне життя, яке невіддільне від творчості. Вони мають стати мандрівниками, відкривачами й творцями у цьому житті. Особливого значення В. Сухомлинський надавав красі природи, яка загострює сприйняття та пробуджує творчу активність.

Можна припустити, що поштовхом для досліджень технології творчості стала хрущовська відлига, яка створила імпульс для здійснення багатьох наукових відкриттів, зокрема у кібернетиці, програмуванні, математиці, педагогіці тощо. У цей період плідно працював над технологією творчості В. Сухомлинський. На можливостях розвитку творчих якостей акцентувалася увага у новітніх системах навчання, якою було у 60-х рр. програмоване навчання. Проте перевірки на креативність воно не витримало, що стало одним із чинників його відхилення. Хоча окремі автори й стверджували, що у програмованому навчанні закладено потенціал для розвитку творчості школярів, проте існували й інші думки: у ньому недостатньо можливостей для формування творчих якостей особистості у порівнянні з традиційним навчанням, оскільки укладачі програм програмованих курсів намагалися спростити процес засвоєння матеріалу, запобігти можливим труднощам.

Як свідчить аналіз законодавчих актів про освіту, освітянських видань, зокрема «Радянська школа», архівних матеріалів 60 – 80-х рр. ХХ ст. розвитку творчих якостей учнів та студентів приділялася увага у навчальних закладах України. Фактично у кожній постанові ЦК КППС і Ради Міністрів СРСР, а також у відповідних постановах Української республіки ставилося завдання творчо оволодівати знаннями [9]. Проте ця творчість мала чітко визначені межі. Вона була підпорядкована класовому підходу до аналізу явищ радянської дійсності. Дозволялося розвивати творчість, пам'ятаючи, на чиєму боці класової боротьби ти знаходишся.

У формуванні творчих якостей особистості учені вагому роль відводили творчому мисленню, фантазії. Зокрема, Д. Ніколенко зазначав: «Фантазія, яка виявляється у «вигадці», «догадці», є необхідною умовою творчої діяльності, яка дає можливість винахіднику знайти зв'язок між здобутими фактами і зробити практичні висновки...

Пошук, прогноз, вміння заглянути в майбутнє – це вияв мислительної діяльності. Серед різноманітних її видів і форм заслуговує на особливу увагу так зване симультанне мислення» [6, с. 37]. Його суть полягає у веденні в думці одночасно кількох логічних ланцюгів на основі великої кількості різних фактів, одночасного зіставлення кількох процесів. Багато молодих дослідників зазнавали невдачі саме через те, що в них погано розвинуте симультанне мислення. Для оволодіння таким мисленням пропонувалося тренувати мислительну діяльність, розв'язувати задачі в думці. Учені дослідили, що симультанне мислення слабо розвинуте у студентів перших курсів, через що для багатьох із них навчання у виші виявлялося дуже складним. Для попередження цього недоліку перед учителями шкіл ставилося завдання розвивати мислительну діяльність школярів. Проте його вирішенню перешкоджало використання репродуктивних методів засвоєння навчального матеріалу. Отже, виникала суперечність між необхідністю формування

творчої особистості та застосуванням у закладах освіти репродуктивних методів навчання. Окрім того, документи правлячої партії націлювали на виховання людини, відданої ідеалам комунізму, яка була б радше слухняним виконавцем рішень партійних органів, ніж вдавалася до самостійних нестандартних дій.

У 70-х рр. вивчалася залежність розвитку творчих якостей від індивідуальних та колективних форм роботи.

«Нас цікавило і таке питання, як залежність продуктивності мислення (знаходження оригінальних розв'язків, ідей гіпотез) від колективних та індивідуальних форм роботи. Досліди показали, що найгірші результати приносять індивідуальні форми роботи (коли кожний міркує, не висловлюючи своїх думок). Кращі результати дають малі групи, по 2 – 3 і найкращі – по 9 – 12 чоловік. Причому характерним є те, що колективні форми роботи значно підвищують розумову активність малоініціативних та з уповільненим темпом мислення учнів чи студентів. Ось чому належне місце в навчальному і виховному процесі повинні займати колективні форми роботи», – зазначав В. Шморгун [12, с. 9, 10].

У 70-х рр. продовжували розроблятися теоретичні основи та практично реалізовувалося проблемне навчання, яке у цей період набуло неабиякої популярності. Між проблемним та творчим навчанням є спільні риси. Проблему неможливо вирішити, не володіючи творчим мисленням. Впровадження методик формування творчих якостей передбачає використання проблемних методів навчання.

Результати наукових розвідок із розвитку творчості обговорювалися на численних науково-практичних конференціях. Зокрема, 1986 року у Луцьку відбулася міжвишівська науково-практична конференція «Формування творчого потенціалу особистості в умовах навчально-виховного колективу». Під час її роботи була приділена увага розробленню психологічних, соціологічних, педагогічних аспектів творчої активності особистості. О. Киричук, обґрунтовуючи теоретичні засади творчої діяльності, розглянув творчий потенціал як складне утворення, яке охоплює три компоненти: ієрархічну систему диспозицій, творчу позицію, творчу взаємодію. Український вчений також визначив етапи формування педагогом творчого потенціалу учнів: а) діагнозу і прогнозу стану змін рівнів творчої активності особи, соціальної групи і колективу; б) формування програми педагогічної діяльності, спрямованої на зміну стану творчої позиції особи та колективу, системи заходів щодо переведення вихованців із зони нижчого рівня творчої активності у вищий і закріплення досягнутого ефекту; в) організації творчої взаємодії вихованців і колективу [2, с. 88].

На основі аналізу дослідження О. Киричука, враховуючи алгоритмічність та діагностичність створеної ним системи, можна зробити висновок, що науковець обґрунтував технологію формування творчого потенціалу особистості. Учений не тільки визначив основні етапи технології, суттєву роль він відвів діагностуванню рівнів творчої активності, вивченню психологічних та соціологічних аспектів творчої активності; отже подолав обмеженість технологій, яка існує на сучасному етапі у низці досліджень, у яких недостатньо уваги відводиться педагогічним вимірюванням, а також психологічним, фізіологічним засадам технологічного процесу.

У 90-х рр. ХХ ст. в Україні набув поширення термін «освітня технологія». У цей час у педагогічній теорії та практиці обґрунтовано декілька технологій, спрямованих на розвиток творчих якостей особистості. Враховуючи критерії технологічного підходу, якими є діагностичність, алгоритмічність, системність і інші, та особливості творчої діяльності, якій притаманно новаторство, можна зробити висновок, що **технологія формування творчої особистості** – це супроводжуваний діагностуванням алгоритм дій, спрямований на формування в особистості здатності до створення оригінального нового, або удосконалення того, що вже існує.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясовано, що розвиток творчих якостей особистості є результатом реалізації низки технологій: проектного,

проблемного, розвивального навчання, розвитку критичного мислення, розв'язання винахідницьких завдань тощо, проте технологія формування творчої особистості повинна зумовлювати найвищий ефект в аспекті розвитку здатності до нестандартної роботи.

Майже тотожними є алгоритми дій у технології формування творчої особистості (Л. Шелестова) [13] та технології формування креативної особистості (Г. Уоллес) [8]. Обидві технології місять чотири етапи, спільними з яких є підготовка (натхнення) та осяяння (інсайт).

Окрім того вченими обґрунтовані технології шкільних занять, які сприяють творчому розвитку школярів.

У технології узагальненого заняття (за В. Шубинською) таких етапів нараховується аж 8: висунення логічної суперечності, парадоксу; постановка проблеми; розв'язання проблеми; аналіз проблеми, висунення гіпотез; роздуми, задуми, синтез нових знань, породження нового; творче моделювання; критичний аналіз і теоретичне обґрунтування результатів розв'язання проблеми; експериментальна перевірка результатів творчої діяльності та впровадження їх у життя [7, с. 120 – 121].

Досвід опанування технологіями, спрямованими на формування творчої особистості, накопичений у Тернопільському національному педагогічному університеті ім. В. Гнатюка. Студенти університету вивчають навчальну дисципліну «Освітні технології» обсягом 3,5 кредити. Передбачено вивчення навчальних, виховних, соціально-виховних технологій та технологій управління. Розвитку творчих якостей сприяють передусім технології формування критичного мислення, проектні, інтерактивні, ігрові технології, технології колективного творчого виховання та шоу-технології. Викладачами та студентами започатковано спільний проект «Освітнє коромисло». Це шоу-технологія, яка передбачає гумористичне представлення низки технологій.

Разом із тим вивчається технологія формування творчої особистості, опанування якої розпочинається із діагностики сформованості творчих якостей. Студенти мають скористатися для достовірності результату декількома методами діагностики: тестуванням, порівнянням продуктів своєї діяльності, методом експертної оцінки тощо. У майбутньому під час педагогічної діяльності для діагностики сформованості креативних якостей школярів їм необхідно буде також проводити спостереження, анкетування, опитування та ін.

Під час опанування технології розвитку творчої особистості студенти вивчають її історичні аспекти, а також фізіологічні основи творчої діяльності. Розглядаються гіпотези про залежність творчої діяльності від фізіолого-анатомічних особливостей мозку людини, які змінюються не тільки протягом життя людини, але й у результаті дії різноманітних чинників. Акцентується увага на неоднозначному трактуванні одного із найважливіших етапів творчої діяльності – так званого осяяння (інсайт). Його розглядають як результат інтуїції, над- чи суперсвідомості. Існує також думка, що нестандартні ідеї черпаються з особливої оболонки Землі, про яку говорив В. Вернадський, сфери розуму, яка створюється розумовою діяльністю людства.

На творчу діяльність впливають також психічні якості особистості, зокрема мислення, уява тощо. Успішніше розв'язують творчі завдання, а також протиріччя люди із яскраво вираженою уявою. Для розвитку творчої уяви розроблено спеціальні прийоми, зокрема «Фантазери», «Салат із казок», «Що було б, коли...» тощо.

Опанування технології передбачає розв'язування творчих завдань, вивчення теорії вирішення винахідницьких завдань, обґрунтованої письменником, ученим-дослідником Г. Альтшуллером у технічній сфері [1]. Проте розробки цього вченого можна також використовувати для розв'язування нетехнічних творчих завдань. Найоптимальнішою формою реалізації технології вирішення винахідницьких завдань є ігрові заняття. Головне їх завдання – навчити знаходити суперечності у навколишньому світі та визначати можливі шляхи їх уникнення та усунення.

Студенти розглядають більше десяти прийомів та методів творчого мислення, якими вони самі можуть скористатися, а також яким можуть навчати школярів. Майбутнім учителям пропонується придумувати історії, усувати перешкоди, намічати шляхи уникнення суперечностей із використанням прийомів: перетворення невдач на користь, копіювання, перетворення живих об'єктів у неживі і навпаки, зміни властивостей та розмірів об'єкта тощо; методів: моделювання маленькими чоловічками, фокальних об'єктів та ін.

Дослідження проблеми виконання винахідницьких задач свідчить про те, що творчі якості можна розвивати, а отже «осаяння» властиве не лише талановитим від народження, а й навченим у процесі реалізації різних видів вправ і задач. На жаль, школярі у порівнянні з дошкільнятами мислять більш стандартно, і причиною цього є стереотипи, які їм нав'язують у процесі виховання. Учні вчать сприймати все готове та доведене, не дивлячись на численні рекомендації класиків педагогіки здобувати знання як дослідник. Тобто школа привчає радше не до творчої діяльності, а репродуктивної. Натомість необхідність формування творчої особистості частіше декларується, ніж реалізується на практиці.

Під час опанування технології формування творчої особистості студенти беруть участь у інтерактивних ділових та пізнавальних іграх. Зокрема, гра «Я люблю технології» передбачає розповіді студентів про технології, складання казок про освітні технології із використанням прийомів та методів творчого мислення тощо.

У процесі вивчення технології формування творчої особистості проводяться проміжна та підсумкова діагностики. Найоб'єктивніший метод – порівняння продуктів діяльності студентів, а саме: проектів, творів, казок, оповідань, мультимедійних презентацій тощо.

У ході вивчення дисципліни студенти мають засвоїти думку, що творчу особистість може виховати тільки той учитель, який є сам креативним і прагне до саморозвитку. Формування творчих якостей – є взаємозалежним та взаємодоповнюючим процесом: розвиваючи творчі якості в учнів, учитель і сам підвищує рівень своєї творчості. Так само і викладач вищого навчального закладу: розвиває творчі якості, навчаючи студентів методам і прийомам їх розвитку.

Висновки. Розвиток творчих якостей особистості є результатом реалізації низки технологій. Найвищий ефект зумовлює технологія формування творчої особистості, яка є супроводжуваним діагностуванням алгоритмом дій, спрямованим на формування в особистості здатності до створення оригінального нового, або удосконалення того, що вже існує.

Передумови для генезису креативних технологій у педагогічній теорії та практиці України закладено у кінці 50-х – середині 60-х рр. ХХ ст., що співпало із «хрущовською відлигою» у суспільно-політичному і культурному житті країни. Вперше термін «технологія педагогічної творчості» використав український педагог В. Сухомлинський. Він змістив акценти із процесів запам'ятовування та зубріння у навчанні на створення нового.

У 60-х – 80-хх рр. проблемі творчого засвоєння знань приділялася увага у законодавчих актах про освіту, а також документах правлячої партії, проте творчість розвивалася у певних межах, нею ж визначених. Незважаючи на негативні фактори, учені проводили плідні наукові розвідки: встановлювали алгоритм дій, визначали психологічні чинники творчої діяльності; довели, що творче мислення краще розвивається у процесі реалізації колективних форм роботи, ніж індивідуальних.

У 90-х рр. із поширенням терміну «технологія» обґрунтовано декілька технологій, спрямованих на розвиток творчих якостей. Їх недоліком є недостатня увага до діагностичних методик, а також психологічних, фізіологічних чинників технологічного підходу.

На сучасному етапі можуть бути використані такі ідеї історичного досвіду: обґрунтування наукових основ творчої діяльності; поєднання різноманітних методів та технологій формування творчих якостей; використання педагогічної діагностики їх сформованості.

Проблема формування творчої особистості є багатогранною. Подальші наукові пошуки необхідно проводити у напрямках обґрунтування системи підготовки педагогів до реалізації освітніх технологій, спрямованих на розвиток творчих якостей; вивчення впливу фізіологічних та психологічних чинників на здатність до творчої діяльності школярів тощо.

Література:

1. Альтшуллер Г. С. Алгоритм изобретения / Г. С. Альтшуллер. – М. : «Моск. рабочий», 1973. – 296 с.
2. Василькова М. М. Формування творчого потенціалу особистості / Василькова М. М., І. А. Іванчук // Радянська школа. – 1987. – № 2. – С. 88 – 90.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Історія української школи і педагогіки : Хрестоматія / Уклад. : О. О. Любар; За ред. В. Г. Кременя. – К. : Знання, 2005. – 767 с.
5. Кічук Н. В. Формування творчої особистості вчителя / Н. В. Кічук. – К. : Либідь, 1991. – 96 с.
6. Ніколенко Д. Ф. Проблеми праці вчителя в епоху науково-технічного прогресу / Д. Ф. Ніколенко // Радянська школа. – 1974. – № 7. – С. 32 – 41.
7. Освітні технології: [навч.-метод. посіб.]. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
8. Практикум з курсу «Сучасні педагогічні технології»: [навчально-методичний посібник / укл. Солова В.М., Яковець Н.І., Мушенко Т.А.; За заг. ред. Н. І. Яковець]. – Ч. 2. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2006.– 219 с.
9. Про заходи до дальшого вдосконалення вищої освіти в країні : Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР 18 липня 1972 р. / Комуністична партія Радянського Союзу в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. 1898 – 1971; пер. з 8-го рос. вид. / [за заг. ред. П. М. Федосєєва і К. У Черненко]. – Т. 11. – К. : Політвидав України, 1982.– С. 123–131.
10. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С. О. Сисоєва. – К. : Полиграфкнига, 1996. – 406 с.
11. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором : вибрані твори в п'яти томах / В. О. Сухомлинський. – Т. 4. – К. : Радянська школа, 1977. – С. 393–626.
12. Шморгун В. Ф. Проблемно-евристичний метод, його місце і роль у навчальному процесі / В. Ф. Шморгун // Радянська школа. – № 7. – 1972. – С. 6 – 12.
13. Як допомогти дитині стати творчою особистістю / Упоряд. Л. Шелестова. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2003. – 112 с.

Надійшла до редколегії 5.09.2010

Янкович А.И. Развитие технологий формирования творческой личности в педагогической теории и практике Украины во второй половине XX – начале XXI вв

В статье осуществлен ретроспективный анализ развития технологий, направленных на формирование творческой личности, в педагогической теории и практике Украины второй половины XX – начала XXI века. Определены положительные идеи прошлого и перспективы их внедрения на современном этапе. Проанализирован опыт Тернопольского национального педагогического университета им. Владимира Гнатюка по реализации технологий, направленных на развитие творческих качеств будущих учителей.

Ключевые слова: творчество, креативность, творческая деятельность, технология формирования творческой личности.

Yankovich O.I. Development of technologies of forming of creative personality in a pedagogical theory and practice of Ukraine in the second half of XX - beginning of XXI to the century

The article deals with the retrospective analysis of the technologies development directed at the creative personality formation in the theory and practice of pedagogic in Ukraine in the second half of XX – the beginning of XXI century. Positive ideas of the previous years and the perspective ways of their usage at the modern stage are outlined. The experience of Ternopil national pedagogical university named after Volodymyr Hnatiuk in the technologies realization directed at the future teachers' creative qualities development is analyzed.

Key words: creativity, creative activity, technology of the creative personality formation.